

עט ואתיקה

הידושים, הנחיות, הלכות ופרשנויות
בסוגיות של אתיקה מקצועית בעריכת דין

גליון מס' 2 ■ אלול תשמ"ט ■ ספטמבר 1989

יוצא לאור ע"י ועדת האתיקה שליד ועד מחוז ת"א בלשכת עורכי הדין. ■ העורך: עו"ד שאר בן-דוד
המערכת: בית הפרקליט, דנואל פריש 10 תל-אביב, 64731, טל 03-219104-5.

חברה יקרה,

החידים הרבים שקיבלנו עם הופעת הגליון הראשון של "עט ואתיקה" רק מעידים עד כמה פרסום זה היה חסר בעבר ומה רבה ההתעניינות של עורכי הדין בהנחיות, בהחלטות וכחיות הדעת היוצאות תחת ידיה של ועדת האתיקה.

אני מקווה כי גם מגליון זה, השני במספר, ומאלה שעוד יבואו בעקבותיו תפיקו את מירב התועלת, ואנו מצדנו נשמח לקבל הארות והערות הן על תוכן הדברים והן על משאלות-לב הקשורות לפרסום.

בהזדמנות זו אני מבקש להפנות את תשומת לבכם לתופעה החוזרת על עצמה: בין עשרות הפניות המגיעות מדי שבוע אל שולחננו, יש לא מעט הנעדרות כל תשתית עובדתית ונושאות אופי אקדמי גרידא. כבר חזרנו ואמרנו כי העקרון המנחה את הוועדה בעבודתה הוא מתן מענה, מהיר ככל הניתן, לשאלות ובעיות שציבור החברים נתקל בהן בעבודתו היומיומית, ולא על מנת "להגדיל תורה ולהאדירה".

על כן מבקש אני כי חברים המעוניינים לקבל את חוות דעת הוועדה בעניין מסויים, יכלילו בפניותם את מלוא מסכת העובדות הרלוונטיות וישתדלו להמנע משאלות אקדמיות לשמן, המכבידות על יעילות עבודתה של הוועדה.

בברכה,
עמוס נצר, עו"ד
יו"ר ועדת האתיקה

עו"ד - שופט

הצהרה על כוונה להגיש ערעור - זלזול בבהמ"ש?

להלן קטע מתוך פרוטוקול דיון בביהמ"ש המחוזי בת"א, אשר שימש נשוא לתלונה ששלח כבי' השופט

שישב בדיון אל ועדת האתיקה כנגד עורך הדין שהופיע בפניו.

השופט: "ביהמ"ש מיצה עד תום כל סבלנות סבירה ולכן הגיעה העת לשנות את הגישה ומורה לבא-כוח התובע להפסיק הצהרותיו ולהסתפק בחקירה נגדית עניינית..."

"ביהמ"ש מודיע לבא-כוח התובעים שבמידה ולא ייגש מיד להמשך חקירה נגדית, החקירה הנגדית תיפסק".

עורך הדין: "עם כל הצער שבדבר, יתכן ואנסה לשכנע מישהו אחר בערעור".

השופט: "סבורני שאין זה מן המידה שפרקליט יתריס כלפי ביהמ"ש התרסות מעין אלה. זכות הערעור שמורה לכל צד בדיון וקבועה בחוק, והצהרות מעין אלו מהווה זלזול בביהמ"ש, בפרט על רקע הטיעונים הארוכים והמייגעים של בא-כוח התובעים. לפיכך, ביהמ"ש מורה על העברת החומר ללשכת עורכי-הדין כתלונת ביהמ"ש, לכל טיפול שהלישכה תמצא לנכון".

החלטת ועדת האתיקה: מליאת הוועדה, אשר דנה בתלונה, הגיעה למסקנה שעצם האמירה ע"י עוה"ד בדבר האפשרות כי ינסה לשכנע מישהו אחר בערעור אינה לכשעצמה עבירה על כללי האתיקה, שהרי זכות הערעור, גם ללא אמירה זו, שרירה וקיימת עפ"י החוק.

בהחלטת כבי' השופט נאמר כי ביהמ"ש ראה באמירה הגי'ל זלזול בו, אולם בכל הכבוד הראוי נראה לוועדה, כפי שכבר צוין לעיל, כי בעשותו כן לא פעל עוה"ד בדרך המהווה חריגה מנורמות ההתנהגות הנקובות בכללי האתיקה והנדרשות ע"י עו"ד בבואו לטעון בפני בית המשפט. על כן החליטה הוועדה שלא לנקוט בצעדים משמעותיים במסגרת סמכויותיה כנגד עוה"ד הנ"ל.

הרשאי עו"ד שערך הסכם גירושין להעיד בביהמ"ש מטעם אחד הצדדים?

העובדות: עו"ד ייצג בני זוג לצורך עריכת הסכם גירושין. לאחר שההסכם קיבל תוקף של פסק דין, תבע הבעל את ביטולו בביהמ"ש ולצורך זה יוצג בהליך ע"י עו"ד אחר. גם האשה שכרה לה פרקליט אחר שייצגה לצורך הליך זה. עורך הדין שערך את ההסכם נתבקש ע"י ב"כ האשה לחתום על תצהיר בדבר פרטים שונים הנוגעים לנסיבות עריכת ההסכם בין בני הזוג, לרבות פרטים על רצונו החופשי של הבעל עובר לחתימת ההסכם, וזאת לצורך הגשת התצהיר בדיון בבקשה למחיקת תביעת האשה על הסף.

השאלה: האם בחתימה על תצהיר כזה אין משום הפרת החסיון המקצועי המוטל על עורך הדין?

ההנחיה: לאחר שוועדת האתיקה שקלה את נסיבות המקרה ואת המצב המשפטי, החליטה כי בנסיבות המקרה אין חובה על עורך הדין לחתום על התצהיר המבוקש. צד אשר ירצה בעדותו, יוכל להזמין להחקר בבית המשפט. אם יעלה הצד השני התנגדות מטעמי חסיון מקצועי, יצטרך ביהמ"ש לשקול ולהכריע בשאלה.

סייג זה, שלא היה קיים בכללים הקודמים, מצוי בכלל 14 לכללי האתיקה תשמ"ו-1986, ולמען הבחירות, אנו מפרסמים אותו כאן כלשונו. תשומת לב החברים מופנית במיוחד לסעיפים קטנים (ג) ו-(ד) לכלל זה.

14. (א) לא ייצג עורך דין לקוח. לא יקבל על עצמו לייצגו ולא ימשיך בייצוגו. אם קיים חשש שלא יוכל לסלוא את חובתו המקצועית כלפיו. בשל עוין אישי שלו, או בשל התחייבות או חובה ואמנות שיש לו כלפי אחר או בשל עוסט עובדה או בשל סיבה דומה אחרת.

(ב) לא ייצג עורך דין צדדים בעלי אינטרסים מנוגדים באותו ענין.

(ג) בענין שצד בו לקוח קבוע של עורך הדין לא ייצג עורך דין צד אחר. גם אם באותו ענין אין עורך הדין מייצג את הלקוח הקבוע: לענין הוראה זו. "לקוח קבוע" - לקוח שטורך הדין נותן לו שירותים רדך קבע.

(ד) הוראות סעיפים קטנים (ב) ו-(ג) לא יחולו על עריכת הסכם ועל טיפול בענין שהצדדים הסכימו. ככתב. כי ייעשה בידי אוחו עורך דין.

(ה) עורך דין ולקוחו רשאים להסכים. בכתב. לתחום את העיירות מקצועי אשר יתן עורך הדין ללקוח. כדי למנוע התנגשות עם ייצוג לקוח אחר או עם עוין או עם חובה אחרת של עורך הדין. בחנאי עצמום העיירות היו סביר כנסיבות הענין ואינו פונע בחובה האמנות של עורך הדין ללקוחותיו.

עיצובין

הרשאי עו"ד שכיר לעכב תיקים משפטיים של מעבידו בשל אי תשלום משכורתו?

העובדות: עורך דין הועסק כיועץ משפטי של חברה בשכר חודשי. בעת האחרונה נקלעה החברה לקשיים, ובשל כך לא כובד שיק שנמסר לידיו בגין משכורתו האחרונה. עוה"ד הנ"ל, אשר טיפל בכל ענייניה המשפטיים של החברה, אסף את כל התיקים המשפטיים ממשרדי החברה ולקחם לביתו. כמו כן עיכב בידיו מכונית של מנהל החברה אשר נמסרה לשימוש לזמן קצוב, וזאת עד אשר ישולם לו שכרו.

השאלה: האם היה רשאי עורך-הדין השכיר לעכב את תיקי החברה ומכוניתה עד לתשלום שכרו, וזאת לטענתו מכוח זכות העיכוב המסורה לעו"ד על פי סעיף 88 לחוק הלשכה?

ההנחיה: ועדת האתיקה שדנה בעניין היתה בדיעה כי לא קמה, בנסיבות שתוארו לעיל, הזכות לעכבון המסמכים והמכונית על מנת להבטיח תשלום משכורתו של עורך הדין. הוועדה הרגישה, כי זכות

ניגוד אינטרסים

הבהרה: ייצוג תובע ותב' ביטוח ע"י אותו עו"ד - אפשרי רק אם שניהם הסכימו בכתב

בעקבות פרסום הנחיית ועדת האתיקה, בגליון הקודם, בעניין איסור על עורך-דין לייצג בעת ובעונה אחת לקוח וחברת ביטוח - קיבלנו תגובות רבות מחברים. מרביתם באים בטרונייה על הנחיה זו, אשר לדעתם מגבילה את עבודתם גם במצבים בהם אין חשש לניגוד אינטרסים.

ועדת האתיקה רואה לנכון להבהיר, כי ייצוג של לקוח בתביעה נגד חברת ביטוח ע"י עורך דין הנותן שירות קבוע לאותה חברה - גם אם אין המדובר באותו תיק - אסור על-פי כללי האתיקה, הן אלו הקודמים משנת תשכ"ו-1966, והן אלה שנכנסו לתוקף בשנת תשמ"ו-1986.

עם זאת, לצערנו, נשמט מהפרסום הקודם סייג חשוב, לפיו ייצוג כזה אפשרי, אך ורק כאשר שני הצדדים - דהיינו, הן הלקוח והן חברת הביטוח - הסכימו בכתב, שעורך הדין יטפל בתביעה נגד החברה.

העיכוּבן מיועדת למקרים של הבטחת שכר טרחת עורך-הדין, להבדיל מהמקרה הנוכחי, שבו אין מדובר בתשלום שכר טרחה, אלא במשכורת של עובד שכיר. עם זאת, אין באמור לעיל כדי לפגוע בכל זכות חוקית הקנויה לעוה"ד השכיר כנגד מעבידו בנין אי תשלום משכורתו.

עו"ד וחברו

הגשת תביעה ע"י עורך דין נגד עמית למקצוע - רק לאחר פנייה מוקדמת לנתבע

עתים קורה שעורך דין מתבקש ע"י לקוחו להגיש תביעה נגד עורך דין אחר, בעניין שהיה בינו לבין הלקוח, או שהוא אישית מבקש לתבוע חבר למקצוע. בעבר היה קיים נוהג לפנות לוועדת האתיקה המחוזית ולקבל היתר מוקדם לצורך הגשת התביעה, לאחר שעורך הדין התובע הסביר לוועדה את מהות התביעה ועילותיה. היום, אין כבר צורך בקבלת היתר מוקדם מהוועדה, אולם על-פי כלל 31 לכללי האתיקה המקצועית התשמי"ו-1986, יש צורך בפנייה מוקדמת אל עוה"ד שעומדים לתבעו כדי לנסות וליישב המחלוקת בשלום, ובלבד שהדבר לא יפגע בלקוח.

זו לשון כלל 31:

כטרם יפתח עורך דין בשם לקוחו בהליך משפטי נגד עורך דין אחר. יפנה אל אותו עורך דין בכתב. ואם קיימת אפשרות - אף בעל פה. כדי לנסות וליישב את הסכסוך בדרכי שלום. ובלבד שפניה כאמור לא חרום חק ללקוח. יציין, כי המונח "הליך משפטי", טרם נדון בבתי הדין של הלשכה, אולם בוועדת האתיקה סבורים כי הוא כולל גם הליך של פנייה להוצאה לפועל נגד עו"ד.

פרשנות

סירוב לבקשת דחייה - אימתי מותר, אימתי אסור?

כלל 26 לכללי האתיקה תשמי"ו-1986, המכונה בז'ארגון המקצועי "כלל הקולגיאליות", עוסק ביחסים בין עורך דין לחברו. כלל זה קובע כך:

בכל ענין מקצועי יולה עורך דין יחס חברי כלפי חברו למקצוע ולא יסוע סמוע כל הקלה שאין בה כדי לפגוע בענינו של לקוח. ובכלל זה יסכים לבקשה לשינוי מועד כאשר חברו נקרא לשרוח מילואים פעיל. חלה או שרוי באבל; לענין סעיף זה. יפנינה בענינו של לקוח - פנינה משמעותית שיש בה כדי לגרום ללקוח חוק על משע בעת האחרונה גדל מספר התלונות המקצועיות לוועדת

האתיקה כנגד חברים אשר סירבו להענות לבקשות דחייה של עמיתיהם, אם בשל מחלה או שירות מילואים.

במקרים בהם נוכחת הוועדה כי לא היה כל בסיס מוצדק לסירוב להענות לבקשת הדחייה, אין היא מהססת להמליץ על העמדה לדין משמעותי; עם זאת גם מזהירה הוועדה מפני המצב ההפוך, דהיינו, הענות לבקשת הדחייה גם כאשר יש בכך כדי לגרום פגיעה משמעותית בעניינו של הלקוח, כלשון כלל 26.

מתי "פגיעה משמעותית"? בוועדת האתיקה מציינים לדוגמה הליכים כמו תביעת מזונות זמניים לקטין, או קבלת צו מניעה דחוף, שבהם הענות לבקשת דחייה של חבר - אף אם המדובר בדחייה עקב שירות מילואים או מחלה - עלולה לגרום נזק של ממש ללקוח. כך למשל, אישרה הוועדה לא מכבר לחבר שפנה אליה, לסרב להענות לבקשת דחייה של עמיתו לתיק, שעמד לצאת לשירות מילואים, שכן המדובר היה בתביעה של לקוחותיו, אם ובנה הקטין, שאולצו לעזוב דירת מגורים ונוקדו בדחיפות למזונות ומדור חלופי.

כמובן שקשה לנקוב מראש בכל המקרים שבהם מוצדק לסרב לבקשת דחייה, ועל כן ממליצה הוועדה לחברים לפנות אליה ולבקש הנחייה מתאימה בכל מקרה שבו קיים ספק לגבי צדקת הסירוב להענות לבקשת הדחייה.

תופעה

מתן יעוץ משפטי בהתנדבות - מעשה נאה, אבל...

מדי פעם פונים חברים לוועדת האתיקה בבקשה לאשר להם מתן יעוץ משפטי בהתנדבות (ולמען הסר ספק: ללא תמורה) בגופים ציבוריים שונים, כגון: מועצות פועלים, ארגוני נשים, ארגוני נוסקים וכיו"ב.

בעקרון, הלשכה רואה בעין יפה הירתמותם של חברים לעבודות שלא על מנת לקבל פרס, אולם לעתים עלול מעשה כזה, שתחילתו בכוונה טובה, לגלוש לתחרות בלתי הוגנת, שאינה מותרת על פי כללי האתיקה. על כן נוהגת הוועדה לסייג את האישור למתן יעוץ בהתנדבות במספר תנאים, שמן הראוי להביאם לידיעת החברים:

- שירות הייעוץ בהתנדבות במסגרת גוף ציבורי יינתן במשרדי אותו הגוף ולא במשרד עורך הדין.
- אם הפונה לעורך הדין ייוקק לפעולות משפטיות נוספות בעקבות הייעוץ שקיבל, למשל הגשת תביעה בבית המשפט או פעולה אחרת - לא יורשה אותו עורך דין לקבל אותו אדם כלקוח במשרדו באותו העניין.
- על מנת הסר ספק, יציין, כי גם אם הייעוץ במסגרת

עו"ד עובר לסוחר? כדאי קודם להגביל חברות, גם כשמדובר בתפקיד ניהולי

כידוע, על-פי סעיף 60 לחוק לשכת עורכי הדין תשכ"ב-1962 חל איסור על עורך דין לעסוק "בעסק מסחר כלשהו, אלא במידה שהדבר הותר בכללים". איסור זה חל גם על מי שממלא תפקיד ניהולי (להבדיל מחברות במועצת מנהלים) בחברה שעיסוקה במסחר.

כפועל יוצא מאיסור זה, בכל מקרה שבו נוכחת ועדת העתיקה כי עורך דין מכהן כמנכ"ל או בתפקיד ניהולי אחר של חברה העוסקת במסחר, נאלצת הוועדה להמליץ על העמדת החבר לדין משמעתי.

לאור זאת, ממליצה הוועדה לחברים, שלא היו ערים דיים לאיסור זה, להגביל מרצונם את חברותם בלשכה, בהתאם לסעיף 152ב) לחוק הלשכה, וזאת למשך התקופה שבדעתם לכהן בתפקיד שיש בו משום עיסוק במסחר.

בדרך זו יכול החבר לעסוק בעיסוקו המסחרי בניחותא, מבלי להסתכן בעבירה אתית, תוך שנשמרת לו הזכות לחדש חברותו בלשכה לכל דבר ועניין, לכשיחפוץ בכך.

עו"ד והלקוח

האם ניתן לבקש מחיקת תביעה שהוגשה בשם לקוח שניתק כל קשר עם פרקליטו?

העובדות: לקוח פנה למשרד עורכי דין בבקשה להגיש בשמו תביעה נגד צד שלישי, בבית המשפט המחוזי בתל-אביב. המשרד פעל כמבוקש והגיש את התביעה. זמן קצר לאחר מכן עזב הלקוח את הארץ ועבר להתגורר בארה"ב. הוא לא שילם את שכר הטיורחה למשרד ואף לא יצר איתו כל קשר. נסיגות המשרד ליצור קשר עם הלקוח בכתובתו החדשה העלו חרס. בנייתיים, נקבע בתיק מועד לקדם-המשפט. **השאלה:** האם רשאי עורך הדין לבקש את מחיקת התביעה, ואם לא - כיצד עליו לפעול?

ההנחייה: ועדת האתיקה סבורה כי אין עוה"ד רשאי לבקש למחוק את התביעה על דעת עצמו. במקרה כזה, מן הראוי לפנות לבית המשפט, לבקש שחרור מהייצוג ולפעול על-פי הוראותיו.

ההתנדבותית יהיה כרוך בתשלום כלשהו לעורך הדין מצד אותו גוף, אין בכך כל פסול ובתנאי שיהא זה התשלום היחיד עבור מתן הייעוץ כאמור, דהיינו עורך הדין לא יהא רשאי לקבל שכר-טיורחה נפרד מן הפונים אליו לייעוץ באותה מסגרת.

שכ"ט - טירחה

"פטור" מקבלת שכ"ט: די בהודעה מנומקת - אך לא לצרכים "סיטוניים".

סעיף 81 לחוק הלשכה קובע, כי לא יקבל עורך דין שכר הנמוך מזה הנקוב בתעריף המינימלי, אלא ברשות שניתנה ע"י הוועד המחוזי; אולם רשאי עורך דין לתת שירות ללא קבלת שכר כלשהו ובלבד שיוודע על כך לוועד המחוזי ב"הודעה מנומקת".

אף שלשון הסעיף ברורה, עדיין זורמות בקשות רבות לוועד המחוזי מצד חברים המבקשים לקבל היתר לתת שירות משפטי ללא קבלת שכר-טיורחה כלשהו, כאשר היתר כזה אינו דרוש כעצם, וכאמור, די אם החבר יודיע לוועד המחוזי על כוונתו זו, תוך נימוק בקצרה של הסיבה.

ואולם, יודגש כי הסדר זה אינו בא להעניק הכשר לטיפול סיטוני בלקוחות ללא קבלת שכר-טיורחה. המדובר במסגרת המיועדת מעיקרה לטיפול במקרים חד-פעמיים ויוצאי דופן, כגון טיפול בענייניו של בן-משפחה או ידיד קרוב, או לקוח הנמצא במצוקה כלכלית קשה.

למען הסר ספק, נציין שוב, כי אין הסדר זה חל על מתן היתר לגביית שכר טירחה הנמוך מזה הנקוב בתעריף המינימלי. חבר המבקש לעשות כן חייב לפנות לוועדת האתיקה ולבקש את אישורה לכך, שאם לא כן הוועדה רואה בחומרה רבה גביית שכ"ט הנמוך מן התעריף המינימלי ללא קבלת היתר מוקדם.

שכ"ט על חוזה רכישת דירה מקבלן: יחושב על מחירה כולל מע"מ או בלעדיו?

לא אחת מתעוררת השאלה, הן ע"י עורכי דין והן ע"י לקוחותיהם, בדבר אופן חישוב מחיר דירה הנרכשת מקבלן, לצורך קביעת שכר הטיורחה המגיע לעוה"ד העורך את ההסכם: האם שכר הטיורחה יחושב כאחוז ממחיר הדירה נטו, או ממחירה כולל מע"מ?

ועדת האתיקה משיבה: המעי"מ הינו חלק בלתי נפרד ממחיר הדירה ולפיכך יש להוסיף למחיר הדירה את המעי"מ, לצורך חישוב שכר הטיורחה המגיע לעוה"ד